

Svarskema

Indsendt af: Danmarks Frie Forskningsfond
Inden for den grønne forskningsstrategis identificerede forskningstemaer og missioner, hvor er det vigtigst at prioritere forskningsindsatsen i 2022 og 2023?
Høringen har været sendt til Danmarks Frie Forskningsfond fem forskningsfaglige råd. Danmarks Frie Forskningsfond Kultur og Kommunikation, Danmarks Frie Forskningsfond Teknologi og Produktion og Danmarks Frie Forskningsfond Samfund og Erhverv, har haft mulighed for at svare på høringen.
Begrundelse
Danmarks Frie Forskningsfond Kultur og Kommunikation (FKK) finder det vigtigt, at den grønne strategi supplerer et stærkt fokus på teknologiudvikling med et fokus på tværfaglig forskning og forskning, der sikrer balance i den grønne omstilling f.eks. mellem klima- og miljømæssige, økonomiske, sundhedsmæssige og etiske hensyn. Men rådet mener desuden, at historiske baggrundsforklaringer og nutidige og fremtidige kulturelle og sociale diskussioner må have en afgørende plads, hvis en grøn omstilling skal lykkes. Det er derfor efter FKK's vurdering nødvendigt, at man prioriterer forskningen inden for tema 7) 'Bæredygtig adfærd og samfundsmæssige konsekvenser' for at sikre, at temaet <i>reelt</i> spiller ind til forhold til alle missioner og temaer. Hvis vi skal komme i mål med de nødvendige forandringer for at sikre en mere bæredygtig fremtid, kræver det ikke bare, at vi udvikler nye former for teknologi, men også at denne teknologi anvendes, dvs. at alle partnere i omstillingen – offentlige institutioner, virksomheder, politikere, borgere og forbrugere – grundlæggende ændrer adfærd ift. udledning af CO2 og andre økologiske brændpunkter såsom bæredygtighed, forurening og ressourceudnyttelse. Det voksende forskningsfelt grøn humaniora spiller en helt central rolle i forhold til at løse disse problemstillinger. En omstilling til større bæredygtighed kræver, at vi får en forståelse af den nuværende og fremtidige krise i et større perspektiv, og at vi anerkender, at tekniske eller økonomiske udfordringer ved grøn omstilling kun kan løses, hvis de tænkes ind i relevante samfundsmæssige og kulturelle kontekster. Dette kræver, at den grønne omstilling er informeret af for eksempel historiske, antropologiske, psykologiske og filosofiske perspektiver. Implementering og udbredelse af nye teknologisk løsninger i individers adfærd såvel som i kollektive og institutionelle sammenhænge kræver kulturel og institutionel viden, omsat gennem design og kommunikation. Uddannelsesforskning, psykologi, designforskning, kultur- og modestudier, antropologi, erhvervs- og forbrugshistorie forsker specifikt i disse udfordringer. Et særligt presserende spørgsmål er, hvordan man integrerer bæredygtighed i undervisningen på skoler og ungdomsuddannelser – hvad vil det sige, hvordan kan det udvikles og kvalificeres? Desuden er det afgørende at undersøge, hvordan aktivisme, ungdomspolitiske indsatser, befolkningsmæssige brydninger og civile forsøg på politisk påvirkning påvirker omstillingen, og hvordan civil påvirkning skal forstås i historisk og aktuelt samfundsmæssigt perspektiv, herunder betydningen af de transnationale bevægelser. Humanistiske perspektiver bør således mere konkret tænkes ind i forhold til alle forskningstemaer. Et eksempel er tema 4) Transport, hvor grøn omstilling omfatter en række grundlæggende humanistiske spørgsmål om transportkultur, -adfærd og -præferencer, om individuel og kulturel modstand mod

forandring samt selve forståelsen af transport, f.eks. om internettet skal set som en transportsektor i sig selv.

På samme måde er grøn humaniora helt afgørende i forsøget med at lykkes med mission 4: 'Cirkulær økonomi med fokus på plastik og tekstiler'. Humaniora bidrager til en omstilling af forbrugskulturen gennem kulturforståelse, design og kommunikation. Det gælder skabelsen af betydning og værdi i produkter, som forbrugerne vil anvende og vedligeholde over længere tid eller forsvarligt sende videre til genbrug. Omstillingen kræver viden om produkters betydning i både kollektive og individuelle dynamikker som erindring, æstetik, mode og branding samt hele den design- og mediekultur, der påvirker anskaffelse, vedligehold og bortskaffelse. Værdsættelse af genbrugte eller alternative, nyudviklede materialer kræver formidling gennem design og understøttelse gennem medier og kulturinstitutioner. Det tyvende århundredes brug-og-smid-væk kultur er så indgroet i såvel dagligliv som institutioner, at omfattende forståelse af identitet, historie og æstetisk opfattelse er afgørende for at bryde med trangen til stadige nyheder eller imødekomme den på mere bæredygtige måder.

Generelt gælder det, at hvis den grønne omstilling skal lykkes, så skal forskningen i bæredygtig adfærd og samfundsmæssige konsekvenser ses som et helt afgørende bidrag til den grønne forskning.

Danmarks Frie Forskningsfond | Teknologi og Produktion (FTP) anerkender også behovet for at investere i udviklingen af grønne løsninger, som har en kortere indfasningstid, eksempelvis gennem Innovationsfondens grønne missioner. Rådet finder dog, at den nuværende liste af prioriterede missioner trænger til en opdatering. Rådet er bekendt med, at der foregår et omfattende prioriteringsarbejde på nationalt og EU plan, som vi opfordrer til at følge tæt. Det er vigtigt, at prioriteten af missionerne baserer sig på et strengt fagligt og videnskabeligt grundlag, om end der naturligvis vil pågå en diskussion af denne prioritering. Med den dybeste respekt for det igangværende faglige prioriteringsarbejde, har FTP udarbejdet følgende liste over vigtige områder, som kunne lede til missioner:

a. Energilagring og forbrugsudglatning: Bred adressering af problemstillinger omkring de intermitterende aspekter af vedvarende energikilder. Det kan være batteriteknologier, kemisk energilagring (eks. "power to X"), termisk energioplagering, metoder til forbrugsstyring i henhold til produktionsmønstre, integration til elnettet, forskning i vedvarende energikilder med forskellige produktionsmønstre (vind, sol, bølger) og sikkert meget mere.

b. Klima- og miljøvenligt landbrug og fødevarerproduktion: Generelt godt beskrevet i den nuværende mission 3. Vi kan supplere med behovet for forskning i lavbundslande og vådlægning af disse, udtagning af landbrugslande under hensyntagen til klima- og miljømæssige konsekvenser (inkl. biodiversitet), nye alternative dyrkningsformer, nye teknikker til oparbejdning af plantebaserede råvarer til fødevarer.

c. Cirkulær økonomi: Denne mission (tidligere mission 4) kunne med fordele gøres bredere. Den kan opdeles i henholdsvis tekniske og biologiske næringsstofstrømme med fokus på at holde disse adskilte. De oprindelige fokusområder, plastik og tekstiler, er vigtige eksempler inden for de tekniske næringsstofstrømme, men denne bør også inkludere byggematerialer, elektronik osv. Vigtige biologiske næringsstofstrømme er bioaffald såvel som sidestrømme fra fødevarerforsyningskæden.

De syv grønne forskningstemaer, som er identificeret, dækker forholdsvist bredt og kan bidrage til identifikation af fremtidige missioner. Blandt disse vil vi fra FTP's side nok pege på "Natur og biodiversitet" som et tema, som med fordel snarligt kunne udmøntes som en mission, givet at vi i

Danmark har en ekstremt høj dyrkningsgrad, hvilket har voldsomme konsekvenser for Danmarks natur og biodiversitet.

Danmarks Frie Forskningsfond | Samfund og Erhverv (FSE) vil især pege på behovet for *samfundsvidenskabelig grundforskning* inden for dette område. I oplægget betragtes den samfundsvidenskabelige forskning primært som et appendiks til den naturvidenskabelige / tekniske forskning. Hermed overser man behovet for forskning, der kan belyse mere fundamentale ændringer i samfundets organisering, social innovation samt behovet for styring og regulering som følge af den globale klimaudfordring. En succesfuld forskningsstrategi forudsætter således, at de sociale, politiske og økonomiske dimensioner i et helhedsperspektiv bliver tænkt ind i den grønne omstilling fra start til slut. Dette er særligt nødvendigt i forhold til at sikre borgerinddragelse og dermed langsigtet bæredygtighed, da ny teknologi og innovative grønne løsninger skal indlejres i social praksis, hvis de på sigt skal være effektive. Dette gælder naturligvis også for de af regeringen prioriterede forslag til grønne missioner for 2021, nemlig anvendelse af CO₂, grønne brændstoffer til transport og industri, klimavenligt landbrug og fødevareproduktion og genanvendelse og reduktion af plastikaffald.

Det kunne fx være forskning, der overordnet ser på politiske beslutningsprocesser og forhold mellem stat, marked og civilsamfund, på nye modeller for økonomisk styring og retlig regulering, forretningsmodeller, produktionsformer samt investeringsstrategier. Det kunne også være forskning, der fokuserer på social bæredygtighed, og som kan sammenkoble tråde mellem social, økonomisk og økologisk bæredygtighed, eller som inddrager almindelige borgeres opfattelse af grøn omstilling, herunder syn på ekspertviden. Endelig kan der peges på behovet for komparative analyser, der sætter den danske udvikling i en europæisk og global sammenhæng.

Eksempler på igangværende samfundsvidenskabelig forskning kan findes ved at se på de projekter som fik tildelt midler i forbindelse med uddelingen af tematiske midler i 2020 (DFF / Grøn omstilling). Her finder vi bl.a. forskning som søger at styrke og udvikle virksomheders rapportering om mål for grøn omstilling; forskning som kortlægger pensionskassers investeringsstrategier; forskning i forbrugervalg i forhold til produkter, transport og ferier, forskning om politiske tilgange til naturbeskyttelse og klimareducering; forskning om den politiske inddragelse af borgerne i klimapolitikken; samt forskning til udvikling af industridata til mål af økologisk fodaftryk.

Endelig vil FSE gerne afslutningsvis pege på behovet for at skrive behovet for tværdisciplinær forskning tydeligere frem i oplægget.

Vurderer I – med forbehold for, at 2021-midlerne endnu ikke er udmøntede – at der er behov for brede grønne opslag, prioritering af eksisterende missionsområder og/eller evt. nye missionsområder?

Begrundelse

Danmarks Frie Forskningsfond | Kultur og Kommunikation korte svar er, at der er behov for brede grønne opslag. Det lidt længere svar er, at hvis vi skal have fat på den bedste og mest innovative forskning på det grønne område, så er det vigtigt at støtte forskerdreven udvikling. Dette gøres bl.a. gennem brede grønne opslag.

Rådet finder det dog også afgørende, at det ekspliciteres, at grøn forskning, forskning i bæredygtig udvikling eller grøn omstilling, ikke kun rejser teknologiske og samfundsmæssige problemstillinger, men også problemstillinger af humanistisk karakter, for eksempel vedrørende ændring i adfærd, design, ændringer i vores grundlæggende måder at indrette, leve og forstå os selv.

Danmarks Frie Forskningsfond | Teknologi og Produktion anerkender den politiske vilje til at investere i den danske forskningsindsats på det grønne område og opfordrer til at fastholde eller øge andelen af de brede grønne opslag. Det er disse idé-drevne ("bottom up") projekter, der kommer til at bryde radikalt nye veje og potentielt danne basis for fremtidens grønne løsninger. Det er dog vigtigt, at disse opslag ikke leder til udhuling af finansieringen af den frie forskning generelt, idet den brede understøttelse af dansk forskning danner basis for at kunne takle fremtidens endnu ukendte udfordringer i en stadig foranderlig verden

Danmarks Frie Forskningsfond | Samfund og Erhverv anerkender at ministeriets faktabilag identificerer flere relevante temaer for, hvordan dansk forskning kan bidrage til den grønne omstilling. Efter FSEs opfattelse er der imidlertid et stort og uudnyttet potentiale for større samfundsvidenskabelige bidrag; et bidrag som desværre ikke er reflekteret i faktabladet. FSE støtter derfor *brede grønne opslag*, da dette giver de bedste muligheder for at udnytte den samfundsvidenskabelige forsknings ekspertise og potentiale i forhold til grøn omstilling.